

DOI: <https://doi.org/10.54937/2026.9788056112410.379-385>

HISTORICKO-SPOLOČENSKÝ KONTEXT ŽIVOTA JOHANNA HEINRICHA PESTALOZZIHO

HISTORICAL-SOCIAL CONTEXT OF THE LIFE OF JOHANN HEINRICH PESTALOZZI

TATIANA LETKOVÁ

Catholic University in Ružomberok, Slovakia / Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
Email: tatiana.novotna119@edu.ku.sk
ORCID iD: 0009-0008-6734-1113

ABSTRAKT

Johann Heinrich Pestalozzi, významný sociálny reformátor a zakladateľ výchovných ústavov, patril medzi najvplyvnejších predstaviteľov pedagogického myslenia na prelome 18. a 19. storočia. Hodnotné názory švajčiarskeho pedagóga boli formované ľudovou múdrosťou, dielom J. J. Rousseaua a ideami osvietenstva, ktoré zásadne ovplyvnili rozvoj európskej pedagogiky. Cieľom príspevku je analyzovať politické a sociálne podmienky doby, ktoré ovplyvnili jeho pedagogické myslenie a praktickú činnosť v oblasti vzdelávania. Obsah príspevku je založený na kvalitatívnom výskumnom prístupe s dôrazom na obsahovú analýzu historických prameňov a textových dokumentov. Komparatívna metóda nám umožnila porovnať idey Pestalozziho s dobovým kontextom Švajčiarska, Európy a myšlienkovými prúdmi osvietenstva. Zistili sme vplyv spoločenských a historických udalostí, ktoré formovali Pestalozziho pedagogické myšlienky. Osvietenstvo mu poskytlo filozofický základ postavený na ideách rovnosti a slobody, Veľká francúzska revolúcia ovplyvnila jeho pohľad na spoločenské zmeny a realita švajčiarskej chudoby ho motivovala k nezištnej pomoci deťom bez domova.

Kľúčové slová: *Johann Heinrich Pestalozzi, reformná pedagogika, humanizmus, osvietenstvo, Švajčiarsko, Veľká francúzska revolúcia, výchova*

ABSTRACT

Johann Heinrich Pestalozzi, a prominent social reformer and founder of educational institutions, was one of the most influential representatives of pedagogical thought at the turn of the 18th and 19th centuries. The valuable views of the Swiss educator were shaped by folk wisdom, the work of J. J. Rousseau and the ideas of the Enlightenment, which fundamentally influenced the development of European pedagogy. The aim of the contribution is to analyze the political and social conditions of the time that influenced his pedagogical thinking and practical activities in the field of education. The content of the contribution is based on a qualitative research approach with an emphasis on the content analysis of historical sources and text documents. The comparative method allowed us to compare Pestalozzi's ideas with the contemporary context of Switzerland, Europe and the currents of thought of the Enlightenment. We identified the influence of social and historical events that shaped Pestalozzi's pedagogical ideas. The Enlightenment provided him with a philosophical foundation built on the ideas of equality and freedom, the French Revolution influenced his view of social change, and the reality of Swiss poverty motivated him to selflessly help homeless children.

Keywords: *Johann Heinrich Pestalozzi, reform pedagogy, humanism, The enlightenment, Switzerland, French Revolution, education*

ÚVOD

Obdobie života a tvorby Johanna Heinricha Pestalozziho (1746-1827) predstavuje jednu z kľúčových epoch v dejinách európskej spoločnosti, ktorá bola poznačená spoločenskými, politickými a reformnými premenami. Pestalozziho pedagogické myšlienky a praktickú činnosť nie je možné vnímať izolovane, ale naopak v súvislosti s dobovým kontextom, ktorý formoval jeho názory a prístupy k výchove. Kľúčový vplyv na jeho myslenie a pedagogickú prax mali tri základné faktory: myšlienky osvietenstva, spoločensko-politický rozmer v Európe vrátane Veľkej francúzskej revolúcie a špecifické pomery v jeho rodnom Švajčiarsku.

Pestalozzi vystupoval ako humanistický pedagóg, ktorý sa snažil prakticky reagovať na problémy svojej doby predovšetkým prostredníctvom pomoci chudobným a nevzdelaným deťom. Vytvoril koncept demokratického vzdelávania, dostupného pre všetky vrstvy spoločnosti. V tomto príspevku sa zameriame na charakteristiku obdobia, v ktorom Pestalozzi žil a pôsobil. Charakterizujeme historicko-spoločenský kontext, ktorý mu umožnil rozvíjať a realizovať svoje pedagogické idey. Zároveň zdokumentujeme gnómickú platnosť jeho myšlienok v súčasnej pedagogike. Literárne pramene a Pestalozziho vlastné diela reflektujú jeho prístup k výchove ako praktickej činnosti, ktorá nie je teoreticky systematizovaná, ale v sebe spája racionalizmus osvietenstva a hlboký kresťanský humanizmus. V Pestalozziho ponímaní bola výchova komplexným procesom, ktorý okrem intelektuálneho rozvoja zahŕňa aj formovanie morálnych a citových hodnôt človeka. Pestalozzi žil skromne, ale dokázal inšpirovať chudobných k dôstojného a ľudského života. Jeho láska k blížnemu, odmietanie trestov v pedagogickej praxi ho predurčili byť označovaný ako „druhý Komenský“ svojej doby. Napriek odporom, ktoré v niektorých kruhoch vzbudzoval, získal aj uznanie, napríklad v podobe čestného občianstva Francúzska. Bol nielen učiteľom, ale aj ochrancom chudobných, otcom sirôt a človek s hlbokou vierou.

Švajčiarsky pedagóg napriek tomu, že prijímal ideály rozumu a vedeckého pokroku počas osvietenstva, nikdy sa nevzdal viery v morálny a duchovný rozmer výchovy, ktorý považoval za neoddeliteľný. Na základe analýzy dobových prameňov a syntézy jeho ideí s osvetovými a kresťanskými hodnotami možno jednoznačne konštatovať, že Johann Heinrich Pestalozzi predstavuje výnimočnú osobnosť nielen švajčiarskej, ale aj celosvetovej pedagogiky.

1 ŽIVOTOPISNÝ NÁČRT JOHANNA HEINRICHA PESTALOZZIHO

Veľký sociálny reformátor a zakladateľ výchovných ústavov s talianskymi koreňmi, sa narodil skoro v polovici 18. storočia, v najväčšom meste Švajčiarska. Predkovia Pestalozziho, talianski šľachtici, museli Taliansko opustiť kvôli svojej viere a usadiť sa v Zürichu. Jeho deda Anton získal v roku 1567 občianske právo a ich rodinné meno sa zachovalo z generácie na generáciu. Johann Heinrich Pestalozzi žil v dobe, ktorá bola časom veľkých zmien v dejinách Európy [1]. Pestalozziho meno sa spája s ideou harmonického rozvoja osobnosti človeka, s uplatnením humanistických princípov, a s dôrazom na výchovu srdca, mysle a rúk.

V 18. storočí boli krajiny Európy na rôznej úrovni politického a hospodárskeho rozvoja. Absolútna monarchia vrcholila vo Francúzsku počas vlády Ľudovíta XIV. (1643 – 1715). Spoločnosť bola hierarchická. Na jednej strane podaný ľud trpel pod neustálym vplyvom šľachty a feudálnych povinností. Na druhej strane, monarchia prekážala predovšetkým mestskej buržoázií, ktorá v nej videla prekážku svojho hospodárskeho rozvoja. Z týchto rozporov vznikla buržoázna ideológia francúzskych osvietenecov, ktorí formovali hospodárske aj politické myšlienky nastupujúceho meštianstva [2]. V druhej polovici 18. storočia sa začínajú vo Švajčiarsku rozvíjať kapitalistické vzťahy. Rastie priemysel, obchod a vznikajú nové manufaktúry. Ľudu sa neposkytuje vzdelanie a deti pracujú v továrenskej výrobe. Švajčiarska inteligencia pod vplyvom francúzskeho osvietenstva uvažuje o tom, ako pomôcť ľudu [3]. Švajčiarsko v tej dobe predstavovalo najslobodnejšiu krajinu Európy. Výspela horská krajina medzi mocným Francúzskom, rozpadnutým Nemeckom od tridsaťročnej vojny, a bezmocným Talianskom naopak ukazovala, že rozdeľovanie nadvlády bohatých a chudobných ľudí neustále pretrvávalo. Väčšinu obyvateľstva tvorilo roľníctvo [4]. Na konci 18. storočia bolo Švajčiarsko konfederáciou niekoľkých samostatných

celkov – kantónov, ktoré absolutisticky riadila skupina miestnych oligarchov a mestá ovládalo cechové zariadenie [5]. Inými slovami, krajina bola rozdelená na časti, s rôznym stupňom monarchie. Práve v tomto období sa začína cesta života Johanna Heinricha Pestalozziho, ktorú ovplyvnili rodinné podmienky, sociálne problémy a rýchly proces prechodu od feudalizmu ku kapitalizmu. Život a pedagogickú činnosť Pestalozzi venoval ľuďom, ktorí boli hladní nielen materiálne, ale aj duchovne. Keď hodnotíme dielo veľkých pedagógov a čerpáme z ich vlastného života, tak obdobie života Pestalozziho bol naozaj naplnený nevšedným úsilím o výchovu dokonalého človeka, prostredníctvom lásky. V jeho dobe to bola predovšetkým láskavosť k deťom, najmä sirotám, opusteným deťom, a z nižších spoločenských tried [6]. Vládnuca trieda cieľavedome zanedbávala školstvo, pretože mala obavy z francúzskej revolúcie. Pod vplyvom Rousseauových spisov začal Pestalozzi reformovať výchovu a vzdelávanie v týchto spoločenských a politických podmienkach.

2 OSVIETENSTVO AKO FILOZOFICKÝ ZÁKLAD PEDAGOGIKY ŠVAJČIARSKÉHO PEDAGÓGA

Osvietenstvo ako intelektuálne hnutie 17. a 18. storočia zdôrazňovalo význam rozumu, vedy a slobody jednotlivca, ktorý predpokladal jeho pozitívny smer rozvoja z prírodného hľadiska, bez vplyvu vonkajších faktorov. Teória prirodzeného človeka bola charakteristická pre francúzskych materialistov, ktorí zdôrazňovali rozhodujúcu úlohu výchovy a spoločenských zákonov pri rozvoji človeka [7].

Pestalozzi nadviazal na tieto princípy, pričom osobitný vplyv naňho mal najmä Jean-Jacques Rousseau, ktorého pedagogický román *Emil alebo O výchove* (1762) formovalo Pestalozziho chápanie prirodzenej výchovy a úcty k dieťaťu ako jedinečnej bytosti. V roku 1763 sedemnášťročný Pestalozzi začal študovať v Zürichu, na akadémii Carolinum [4]. Mladý študent začal premýšľať nad politickou, spoločenskou situáciou a kriticky pozorovať okolitý svet. Spoznával diela a osvietenké myšlienky Rousseaua, ktorý tvrdil, že človek je vo svojej prirodzenosti dobrý, ale pokazila ho civilizácia. Na základe toho kládol dôraz na výchovu v prirodzenom, prírodnom prostredí. Ďalej tvrdil, že deti nerozumejú ani nemôžu rozumieť skrytému významu. Emil sa učil iba také pojmy, ktoré môže pochopiť, a ktoré sú mu užitočné [8]. V snahe oslobodiť dieťa od tlaku a potlačenia jeho osobnosti vytvoril základ pedocentizmu. Rousseau bol zakladateľom prirodzenej slobodnej výchovy a objaviteľom dieťaťa, ktorého chcel izolovať od pút racionalizovanej spoločnosti. Zatiaľ čo Rousseau zostal prevažne teoretikom v metodických pokynoch k výchove detí, Pestalozzi sa usiloval pretaviť osvietenké ideály do konkrétnych výchovno-vzdelávacích postupov, čím sa zaradil medzi reformátorov, ktorí sa nespoliehali iba na filozofické úvahy, ale hľadali reálne riešenia sociálnych problémov prostredníctvom výchovy.

Osvietenký dôraz na ľudskú dôstojnosť nachádzame vo viacerých Pestalozziho dielach, kde kritizuje sociálnu nerovnosť a zanedbávanie chudobných detí. Sám uvádzal, že prostredníctvom výchovy možno naplniť ideály spravodlivejšej spoločnosti. V predvečer francúzskej revolúcie, v roku 1781, vydal svoje dielo *Lienhard a Gertrúda*, v ktorom opísal svoju pedagogickú víziu, aby sa škola priblížila k duchu rodinnej výchovy v cieľ rozumového a morálneho vývinu. Dej sa odohráva v dedinskom prostredí [9]. Pestalozzi vo svojom spise *Ako Gertrúda učí svoje deti*, písanými formou štrnástich listov, vyzdvihuje dôležitosť matky v rodine. Tvrdí, že láska a viera začínajú doma, kde musia preniknúť až ku koreňom fyzického a duchovného rastu jedinca. Starostlivosť o výchovu dieťaťa je rozhodujúce, lebo každý hriech, zanedbanie alebo neláska je nielen fyzická, ale aj duchovná záťaž [10]. Celkový výchovný a vzdelávací plán vybudoval na základe troch elementárnych prostriedkov: číslo, forma a reč: hlava, srdce a ruka. Z daného vzniká výchova všestranná, rozumová, citová, voľná, výchova prácou a výchova činom. Pestalozzi tým zdôrazňuje prvé a najdôležitejšie základy pre vývin dieťaťa [11]. Základné hodnoty ako je láska, dôvera a hodnoty viery človek nadobúda najprv v prirodzenom rodinnom prostredí ako faktor utvárania osobnosti.

V osvietenstve boli odstránené hospodárske a čiastočne aj stavovské hranice. Dvor a šľachta začali strácať politický a sociálny význam a meštianstvo sa stalo novou veľkou mocou. Svetský charakter štátu sa najďalej rozvíja v teórii štátu, ktorý sa pokúša oddeliť od cirkvi. Osvietený štát podporuje toleranciu v religióznych otázkach rešpektujúc náboženskú slobodu a slobodu vierovyznania [12]. Život jednotlivcov sa mení a z poddaných sa postupne stávajú občania so základnými právami. Reformný impulz osvie-

tenstva zameraný na „osvietenie“ ľudstva prostredníctvom vzdelania, vedy a rozumu významne prispel k premene spoločenského usporiadania a pripravil pôdu pre vznik moderných a demokratických štátov.

3 VPLYV VEĽKEJ FRANCÚZSKEJ REVOLÚCIE

Veľká francúzska revolúcia bola široko buržoázna a demokratická vďaka podpore ľudových mäs, vedejších proti privilégiam s túžbou zbaviť sa ťarchy feudálneho zriadenia. Hlavnou úlohou Veľkej francúzskej revolúcie bolo rozbitie feudálneho režimu a oslobodenie roľníkov a pôdy. Pestalozzi na začiatku sympatizoval s revolučnými myšlienkami slobody, rovnosti a bratstva, ale neskôr zažil ich násilnú formu realizácie, s ktorou nebol stotožnený. Francúzska revolúcia bola dôsledkom dlhého ekonomického a spoločenského vývoja, ktorý urobil z buržoázie vládkyňu sveta.

Spoločnosť ostávala aristokratická. Základom danej spoločnosti bolo privilégium rodu a pozemkového bohatstva. Aristokracia tvorila privilegovanú triedu spoločnosti. Zahrňovala šľachtu a všetko vysoké duchovenstvo. Tretí stav zahrňoval väčšinu národa. Tento stav sa vytváral pomaly. Najprv ho tvorili mešťania, ktorých poznáme ako slobodných ľudí z miest, obdarení chartou slobôd. Neskôr pribudli vidiecki nešľachtiaci. Rozvoj remeselníckej výroby vytvoril novú spoločenskú triedu, ktorú voláme buržoázia. Koncom 18. storočia stála na čele výroby. Dodávala kráľovskej správe kádre a kapitál, ktorý bol nevyhnutný pre chod štátu.

Buržoázia tvorila hlavnú triedu tretieho stavu. Finančné ťažkosti, daňové reformy a demisia ministra financií urýchlila krízu monarchie. Dokonca šľachta podala kráľovi protest: „*Ak by boli pre nás právam ktoré hájime, čisto osobné, keby zaujímali len šľachtický stav, tak by naša horlivosť v ich požadovaní a naša vytrvalosť v ich obhajovaní boli menej energické. Veličenstvo, nehájime len svoje práva, hájime vaše, štátne práva a napokon práva francúzskeho ľudu* [13, s. 111].“ Šľachta cítila ohrozenie svojej moci a výsad. Vnímala, že buržoázia je silnejšia, pritom však nemala politickú moc. Tretí stav požadoval zrušenie výsad šľachty a duchovenstva. Začiatok francúzskej buržoáznej revolúcie v roku 1789 dobytím Bastily v Paríži, zvrhnutie monarchie v roku 1792 a nastolenie republiky vytvorilo cestu pre prijatie nových školských a občianskych zákonov v parlamente, s návrhom všeobecnej organizácie verejného vzdelávania a bezplatného školstva [14].

Medzi najvýznamnejšími osobnosťami, ktoré ideologicky pripravovali Veľkú francúzsku buržoáznu revolúciu patrili aj J. J. Rousseau [15]. Johann Heinrich Pestalozzi presadzoval pokrokové myšlienky aj po odznení Veľkej francúzskej revolúcie, čo viedlo k jeho odvolaniu z pozície vedúceho ústavu [16]. Na základe daných skúseností Pestalozzi agitoval začiatok spoločenskej zmeny vplyvom výchovy, nielen zmenou politických štruktúr. Vo svojom diele *Lienhard a Gertrúda* smelo zdôraznil prebudovanie ľudskej spoločnosti. Prácu ocenilo revolučné Francúzsko a zákonodarné zhromaždenie ho odmenilo za názory titulom čestného občana Francúzskej republiky [6].

4 DOBOVÝ KONTEXT SPOLOČENSKO-POLITICKEJ SITUÁCIE VO ŠVAJČIARSKU

V 18. storočí sa začínal rozvíjať kapitalizmus vo Švajčiarsku. Vznikajú manufaktúry, veľkostatky na vidieku, rastie priemysel a obchod. Krajina je politicky aj spoločensky rozdelená. Postupne sa stupňuje bieda ľudu na vidieku. Dokonca zamestnávajú aj deti, ktoré pracujú za nízku mzdu. Typická je nízka životná úroveň, negramotnosť a žiadny prístup k vzdelaniu.

Pestalozzi pedagogické a sociálne koncepcie boli formované fyziokratickými ideami, ktoré sa výrazne prejavili najmä pri organizovaní hospodárstva, a založením výchovných ústavov. Presadzoval hospodársku slobodu, prirodzené zákony dané prírodou a rozumom. Práca bola chápaná ako prostriedok morálnej výchovy, disciplíny a sebestačnosti jednotlivca [4]. V roku 1774 si kúpil pri dedine Birr časť neúrodnej pôdy a založil výchovný ústav pre chudobné deti, spojený s hospodárením na statku. Začal vyučovať a hospodáriť s päťdesiatimi chovancami. Svoje hospodárstvo volal „*Neuhof* [17].“ Vyučovanie v Pestalozziho ústavoch, určené pre chudobné deti, bolo koncipované ako jednota rozumovej, mravnej a pracovnej výchovy. Vzdelávanie bolo systematicky prepojené s praktickou činnosťou, prostredníctvom ktorej si žiaci osvojovali pracovné návyky a sociálne kompetencie.

Zriadením výchovného ústavu v Neuhofe sledoval Pestalozzi dosiahnutie dvoch základných cieľov. Prvým, bolo zabezpečiť chudobným deťom domov systematickú výchovu, druhým vytvoriť hospodárske zázemie, ktoré by umožnilo finančnú sebestačnosť ústavu a zabezpečilo jeho ďalšie fungovanie.

V rámci ústavu sa deti pripravovali na praktický život prostredníctvom osvojovania si základných remeselných činností, ako bolo pradenie, tkanie, práca na poli, a v záhrade. Súbežne s pracovnou výchovou prebiehalo aj elementárne vzdelávanie, zamerané na osvojenie čítania, písania a počítania [18]. Dané trívium vychádzalo z Pestalozzi pedagogickej koncepcie troch elementárnych prvkov – číslo, forma a reč. Pestalozzi v ústave zastával viaceré úlohy súčasne. Pôsobil ako vychovávateľ a učiteľ, zároveň sa podieľal na poľnohospodárskej, výrobnéj aj obchodnej činnosti. K zvereným deťom pristupoval s výrazným citovým nasadením a otcovskou starostlivosťou, pričom jeho cieľom bolo vyviesť ich z ponižujúceho sociálneho postavenia a napomôcť k obnove ľudskej dôstojnosti.

Švajčiarsky pedagóg správne vystihol, v čom je základná otázka prirodzeného vyučovania, a na akom základe je potrebné rozvíjať vyučovací postup ešte len rodiacej sa ľudovej škole. Tvrdil, že základy elementárnej výchovy musia byť rovnaké pre všetkých, ale potom sa majú rozvíjať triedne podľa potrieb stavov a povolání. Výchovným cieľom je harmonické rozvíjanie síl a vlôh dieťaťa. Pestalozzi hľadal elementy a začiatkové prvky výchovy srdca. Odmietal jednostrannú výchovu, a to rozumovú alebo telesnú, náboženskú. Najvyšším cieľom elementárneho vzdelania bola harmónia všetkých síl [19].

Rok 1797 predstavoval obdobie buržoáznej revolúcie vo Švajčiarsku, ktorá výrazne ovplyvnila politické a spoločenské pomery v krajine. Nestabilná situácia spôsobila nárast počtu opustených detí a sirôt [20]. Po vyhlásení Helvétskej republiky v roku 1798 bol Johann Heinrich Pestalozzi poverený založením výchovného ústavu pre opustené deti v meste Stanz [21]. Vznik Helvétskej republiky predstavoval pokus o vytvorenie centralizovaného osvietenského štátu, ktorý vznikol s podporou Francúzska. Daný politický projekt však vyvolal odpor katolíckych kantónov, ktoré povstali proti novej republike. Povstanie potlačilo francúzske vojsko so správou: „464 dospelých a 26 detí mŕtvych, dva milióny frankov materiálnej škody a viac ako 400 hladujúcich sirôt [18, s. 27].“ Uvedené udalosti výrazne ovplyvnili švajčiarsku inteligenciu, ku ktorej patrili aj Pestalozzi. Vzniknuté skutočnosti posilnili presvedčenie o potrebe spoločenskej obnovy prostredníctvom osvety, vzdelávania a výchovy. Pestalozzi sa k týmto myšlienkam hlásil už v mladom veku. Vo veku osemnásť rokov vstúpil do Helvétskej spoločnosti, kde sa aktívne zúčastňoval vlasteneckých hnutí pod ideovým vedením Johanna Jakuba Bodmera [22].

Pestalozzi ako dvadsaťročný bol potrestaný züríšskou vládou za účasť v študentskom demokratickom vlasteneckom spolku [14]. Kritika vtedajšieho konzervatívneho politického systému, myšlienky rovnosti, slobody a demokracie boli nebezpečné. Vo svojom liste priateľovi Pestalozzi píše o pobyte v Stanz: „Najväčšie pôsobenie ľudovýchovy by sa dalo docieľiť úplnou výchovou značného počtu individuí z najchudobnejších detí v krajine tým, že by sa tieto deti svojou výchovou nevyňali zo svojho okruhu, ale práve prostredníctvom výchovy by sa k nemu pripútali oveľa pevnejšie... Chcel som vlastne svojím pokusom dokázať, že prednosti, ktoré má domáca výchova, musia sa napodobniť verejnou výchovou, a že verejná výchova má pre ľudské pokolenie cenu len tým, že napodobňujeme domácu výchovu [19, s. 46].“ Autor vyjadruje ideu svojej pedagogiky, v ktorej tvrdí, že verejná výchova v školách by sa mala čo najviac priblížiť domácej výchove, v rodine. Inými slovami, výchova chudobných detí by nemala znamenať oddelenie z ich sociálneho rodinného prostredia. Vo výchove je dôležité aby deti porozumeli svojmu svetu, a naučili sa v ňom zodpovedne fungovať. Škola a učitelia by sa mali snažiť vytvoriť dôvernú klímu v triede, ktorá je podobná rodine. Na základe uvedeného môžeme potvrdiť postupný vývoj Pestalozziho vyučovacej metodiky, ktorá bola založená na praktickej činnosti. Delekat (1968) bližšie charakterizuje myšlienku švajčiarskeho pedagóga: „Vzdelávacia a vyučovacia metóda, ktorá vo svojej dokonalosti naplňa myšlienku základného vzdelávania, je nemysliteľná. Špeciálnu metodiku vyučovania vnímal ako premenlivý nástroj, ktorí si vyžaduje rozvoj. Formy vyučovania sa stali bezmocnými, ak im chýbal „duch.“ Pestalozzi vo svojej metóde nehľadal didaktické rady pre dobré vyučovanie, ale skôr všeobecné zásady výchovy človeka [23, s. 272].

Pôsobenie Johanna Heinricha Pestalozziho vo výchovnom ústave v Stanz trvalo len niekoľko mesiacov. V extrémne náročných podmienkach po vojne a medzi sirotami mal možnosť overiť svoje ideály o výchove prostredníctvom individuálneho prístupu k deťom a praktickej činnosti [22]. Skúsenosti, ktoré nadobudol v Stanz mu ukázali potrebu systematickej organizácie a podpory zo strany štátu. Hoci bol ústav po niekoľkých mesiacoch zatvorený, stal sa základom pre ďalší rozvoj Pestalozziho pedagogických ideí, a jeho neskoršie pôsobenie v Burgdorfe a Yverdone.

ZÁVER

Pestalozziho obdobie života a jeho koncipované diela nie je možné oddeliť od historicko-spoločenského kontextu. Osvietenstvo mu poskytlo filozofické základy, Veľká francúzska revolúcia ho ovplyvnila v chápaní spoločenských zmien a realita švajčiarskej chudoby ho motivovala k nezištnej pomoci chudobným. Vplyv spoločenských a historických udalostí na Pestalozziho pedagogické idey bol značne veľký. Pestalozzi vyrastal v dobe osvietenstva, ktoré kládlo dôraz na rozum, vedu, individualizmus a rovnosť. Na základe toho bol Pestalozzi presvedčený, že vzdelávanie má byť dostupné pre všetky deti a rozvíjať nielen rozum, ale aj city a vôľu. V dobe sociálnych zmien a Francúzskej revolúcie bolo vzdelávanie privilegovanou záležitosťou. Pestalozzi reagoval na tieto zmeny tým, že zdôrazňoval potrebu vzdelávania chudobných a sociálne znevýhodnených približujúci sa dnešnej inklúzií. Vďaka tomu sa stal jedným z najvýznamnejších predstaviteľov humanistickej pedagogiky a reformátorského myslenia v Európe. Viacerí životopisci opisujú jeho život ako jednoduchý, ale plný dobrotivosti. Žil ako chudobný, ale chudobných naučil ľudsky žiť. Miloval bližneho viac ako seba samého. Praktický učiteľ bez trestov, možno ho nazvať Komenským. Kládol veľký dôraz na všestranný rozvoj detí, sociálnu spravodlivosť a praktické vzdelávanie. Mal veľa nepriateľov, najmä vo svojej vlasti. Napriek daným okolnostiam mu Francúzsko udelilo čestné občianstvo. Bol ochrancom chudobných, otec sirôt, človek, kresťan, ale najmä významný pedagóg národa.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] BABKA, J. 1896. *Jindrich Ján Pestalozzi. K oslave 150. narodenín jeho*. Ružomberok: Karol Salva. 17 s.
- [2] GEJDOŠ, M., KONFÁLOVÁ, M. 2013. *Pedagogika Johanna Heinricha Pestalozziho*. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo KU. 89 s. ISBN 978-80-651-0000-4.
- [3] VÁŇA, J. a kol. 1971. *Dejiny pedagogiky*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 376 s.
- [4] BRÄUNER, V. 1956. *J.J.Pestalozzi. Výbor z pedagogických spisů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 149 s.
- [5] TRUBÍNIOVÁ, V. 2009. *Dejiny predškolskej pedagogiky 2*. Ružomberok: VERBUM. 417 s. ISBN 978-80-8084-496-7.
- [6] ORAVSKÝ, E. 1957. Ján Henrich Pestalozzi. In: *Rodina a škola*. Roč. 4, č. 4, s. 100 – 103.
- [7] ŠARNÍKOVÁ, G. 2012. *Z dejín filozofie a výchovy. Od scholastiky po osvietenstvo*. Ružomberok: VERBUM. 134 s. ISBN 978-80-8084-868-2.
- [8] ROUSSEAU, J.J. 2002. *Emil alebo O výchove*. Bratislava: Slovenský spisovateľ. 488 s. ISBN 80-220-1196-7.
- [9] PESTALOZZI, J. H. Preložil J.N. 1899. *Linhart a Gertruda*. Čejkovice: Zd. Sadovský. 230 s. ISBN 1-0740.401.
- [10] PESTALOZZI, J. H. 1877. *Wie Gertrud ihre kinder lehrt*. Wien: verlag von A. Pichler's Witwe & John. 198 s.
- [11] MUSIL, F. 1926-1927. Ján Jindrich Pestalozzi. In: *Národná škola slovenská: orgán Slovenskej obce učiteľskej. Pedagogická rubrika*. Roč. 5, č. 8, s. 170-172.
- [12] REBLE, A. 1995. *Dejiny pedagogiky*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 295 s. ISBN 80-08-02011-3.
- [13] SOBOUL, A. 1962. *Prehľad dejín francúzskej revolúcie*. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry. 558 s.
- [14] KOLENČÍK, L. 1977. *Dejiny pedagogiky*. Nitra: VŠP v Nitre v edičnom Oddelení VŠP. 235 s.
- [15] RIEDL, M. 1979. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 210 s.
- [16] VELIKANIČ, A. 1992. Peripetie a odkaz veľkého pedagóga – humanistu: Ján Henrich Pestalozzi (12.1.1746 – 7.2.1827). In: *Učiteľské noviny*. Roč. 42, č. 6, s. 11.
- [17] POTÚČEK, J. 1947. J. H. Pestalozzi – veľký pedagóg a učiteľ. In: *Cirkevné listy: časopis venovaný záujmom cirkve evanjelickej a. v.* Roč. 60, č. 4, s. 75-76.

- [18] J.J. Pestalozzi. *Ze života a díla. Úvodní studii a původní texty naps., k vydání přípr. z německého originálu Pestalozzi. Sämtliche Werke, sv. 1, 2, 13 přel. Jiří Kyrášek.* 1968. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 136 s.
- [19] VAJCIK, P., VAJCIKOVÁ, J., SANDANY, A. 1958. *Výber z pedagogického diela J.H. Pestalozziho I.* Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 318 s.
- [20] FREIOVÁ-RADILOVÁ, E. 1961-1962. Jan Jindřich Pestalozzi. In: *Otázky defektologie: časopis pro teorii a prax na školách a v zařízeních pro mládež vyžadující osobitnou starostlivost.* Roč. 4, č. 5, s. 131-133.
- [21] JŮVA, V., VESELÁ, Z. 1985. *Dějiny pedagogiky.* Brno: Univerzita J. E. Purkyně. 147 s.
- [22] CIPRO, M. 1984. *Průvodce dějinami výchovy.* Praha: Panorama. 579 s.
- [23] DELEKAT, F. 1968. *Johann Heinrich Pestalozzi: Mensch Philosoph Politiker Erzieher.* 1. Aufl. Heidelberg: Quelle Meyer. 370 s.